

**Вітковський Юрій Петрович**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри глобальної економіки Державного біотехнологічного університету

**Vitkovskiy Yurii**, Doctor of Economic Sciences, Professor, State Biotechnological University, <https://orcid.org/0000-0001-5806-8671>

## АДАПТИВНІСТЬ ЕКОНОМІКИ ДО ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ ШОКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

### ADAPTABILITY OF THE ECONOMY TO EXTERNAL AND INTERNAL SHOCKS IN GLOBALIZATION

Вітковський Ю. П. Адаптивність економіки до зовнішніх і внутрішніх шоків в умовах глобалізації. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 3. С. 148-154.

Vitkovskiy Y. Adaptability of the economy to external and internal shocks in globalization. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2022. Volume 7. № 3, pp. 148-154.

*Метою статті є розгляд питань адаптивності економічних систем під впливом зовнішніх і внутрішніх шоків до глобальних викликів сучасності. У статті досліджено теоретичні основи визначення якості зовнішніх по відношенню до економічних систем факторів, здатних здійснювати на них шоківий вплив; виділено функції механізму шоківого впливу на національні економічні системи в умовах глобалізаційних процесів. В основі глобалізації лежить розвиток глобальних ринків товарів, послуг, праці та капіталу. Цей процес характеризується посиленням руху коштів у найбільш прибуткових галузях національної економіки, швидкий розвиток фінансових ринків, які генерують сильні фінансові потоки, а загострення фінансового ринку інновацій та інноваційного процесу передбачає створення, розвиток і поширення інновацій. Розглянуто адаптацію як процес змін кількісних і якісних ознак системи, що дозволяє їй досягти оптимального або в критичних умовах граничного стану функціонування в мінливих умовах. Системи, здатні змінювати свої параметри відповідно до зовнішніх умов – пристосовуватися (самоналаштуватися), називають адаптивними, а в основі функціонування адаптивних систем лежить механізм зворотного зв'язку. Адаптивність передбачає можливість оперативного реагування в процесі функціонування системи на поточну інформацію, яка надходить, щодо змін умов її функціонування. Сутність концепції адаптивності полягає у зміні параметрів, структури й алгоритмів функціонування системи на основі не тільки апріорної інформації, але й поточної, а також інформації, що прогнозується, для досягнення або збереження певної ефективності системи за змін умов функціонування останньої. Досліджено зміст зовнішніх і внутрішніх шоків та їх передача до національних економічних систем, поширення фінансових криз. Зовнішні шоки в умовах глобалізації є найбільш очевидним та суттєвим виявом впливу екзогенних факторів на національні економічні системи. Системна роль зовнішніх шоків полягає в тому, що вони є одним зі складових механізму поширення глобальної фінансової нестабільності. Розглядаючи шоківі збурення з боку попиту та пропозиції, також виокремлено основні зовнішні джерела їх виникнення відповідно до суб'єктів попиту та пропозиції.*

**Ключові слова:** адаптивність економіки, глобалізація, економічні шоки, стійкість національної економіки, шоківі впливи.

*The purpose of the study is to consider issues of adaptability of economic systems under the influence of external and internal shocks to the modern global challenges. The paper represents the theoretical foundations of determining the quality of factors external to economic systems capable of exerting a shock effect on them; the functions of the shock impact mechanism on national economic systems in the conditions of globalization processes are highlighted. Globalization is based on the development of global markets for goods, services, labor and capital. This process is characterized by the strengthening of the funds movement in the most profitable sectors of the national economy, the rapid development of financial markets that generate strong financial flows, and the sharpening of the financial market of innovations and the innovation process involves the creation, development and spread of innovations. Adaptation is considered as a process of changes in quantitative and qualitative features of the system, which allows to reach the optimal or, in critical conditions, the limit state of functioning in changing conditions. Systems are able to change their parameters in accordance with external conditions, self-adjusting is called adaptive, and the functioning of adaptive systems is based on a feedback mechanism. Adaptability implies the possibility of prompt response in the process of functioning of the system to the current information that is received, regarding changes in the conditions of its functioning. The essence of the concept of adaptability is to change the parameters, structure and algorithms of system functioning based not only on a priori information, but also current information, as well as forecasted information, in order to achieve or maintain a certain efficiency of the system when the operating conditions of the latter change. The content of external and internal shocks and their transmission to national economic systems, the spread of financial crises, were studied. External shocks in the context of globalization are the most obvious and significant manifestation of the influence of exogenous factors on national economic systems. The systemic role of external shocks lies in the fact that they are one of the components of the mechanism of spreading global financial instability. Considering shock disturbances as supply and demand, we also distinguish the main external sources of their occurrence according to the subjects of supply and demand.*

**Keywords:** adaptability of the economy, globalization, economic shocks, stability of the national economy, shock effects.

---

## Вступ

Характерною рисою сучасної світової економіки є глобальні кризи, в які щоразу потрапляє все більше країн. Глобалізація означає, що економіки стають дедалі більше взаємопов'язаними та взаємозалежними, і хоча це створює довгострокові вигоди з точки зору торгівлі, зростання та робочих місць, це також створює для економіки ризики та проблеми. Однією з найістотніших проблем, які виникають у результаті глобалізації, є підвищений ризик для національних економік від потрясінь, які практично не контролюють. Один із ризиків полягає в тому, що шок, що виник в одній частині світу, в одній галузі або на одному ринку, може швидко поширитися по країні, регіону чи всій світовій економіці, залишивши після себе потрясіння, зокрема економічні.

Однак, у світі проявляється досить чітко, але важко піддається оцінці вплив зовнішніх шоків та інновацій в розвитку національних економік. Національні економіки, будучи інтегрованими у світові виробничі системи, перебувають у зоні поширення глобальних процесів. Розрив економічних зв'язків, що склалися, дестабілізують підприємництво і в кінцевому підсумку відбиваються на рівні національного доходу. Тому одним із актуальних питань є перехід на нову модель економіки, що підвищує її адаптивність до змін умов та різних зовнішніх шоків.

В умовах глобалізації, зростаючого динамізму і невизначеності зовнішнього середовища соціально-економічний розвиток залежить від здатності економіки адаптуватися до змін, тому на сучасному етапі потрібні нові підходи до адаптивного управління, які враховують механізм розвитку шоків. Підходи до вивчення стійкості економічних систем під впливом внутрішніх та зовнішніх шоків знайшли відображення в працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених: О. Бакаєв, О. Бланкард, А. Бойко, Дж. Волферс, Р. Дюваль, Т. Крючкова, В. Роджер, Т. Тишук, Т. Шинкоренко та ін., проте питанню адаптивності економіки до шокових впливів в умовах глобалізації присвячено недостатньо уваги, саме це й обумовило актуальність нашого дослідження.

### Формулювання цілей статті

**Мета статті** – розгляд питань адаптивності економічних систем під впливом зовнішніх і внутрішніх шоків до глобальних викликів сучасності.

### Виклад основного матеріалу

У сучасній економіці мінливість циклів ділової активності та кон'юнктури ринкових факторів стає все більш непередбачуваною. Фундаментальний теоретичний аналіз процесів, що відбуваються сьогодні у світовій економічній системі, дозволяє зробити висновок, що глобалізація є сучасним якісно особливим етапом, який обумовлений переходом низки провідних світових держав до стадії постіндустріального розвитку.

Об'єктивна глобалізація є закономірним процесом формування єдиного світового політичного, економічного, соціального, культурного простору внаслідок поглиблення міжнародного поділу праці, посилення взаємодії та співробітництва між країнами.

Суб'єктивна глобалізація полягає в асиметричному розвитку світової економіки внаслідок організованого та реалізованого міжнародними організаціями, ТНК, розвиненими країнами одностороннього привласнення результатів міжнародного поділу праці [1].

Тобто, особливість розвитку глобалізації полягає в тому, що вона розвертається через різноспрямовані процеси – інтернаціоналізації та регіоналізації, локалізації, інтеграції та фрагментації світового простору. Процес глобалізації економіки органічно пов'язаний з великими змінами в різних аспектах економічних структур – галузевих, територіальних, техніко-економічних, інституціональних. Це пов'язано з тим, що глобалізація має системний характер і своєю позитивною складовою призводить до становлення якісно більш високого способу економічної організації суспільства.

Глобальному економічному середовищу, за прогнозами провідних міжнародних фінансових інститутів, залишаються притаманними ознаки економічної депресії та досить високий рівень невизначеності перспектив та макроекономічної нестабільності:

- сучасний етап розвитку глобальної економіки характеризується надзвичайно високим рівнем державної заборгованості розвинутих країн світу;

- заходи щодо нейтралізації кризових процесів засобами жорсткого фінансового та фіскального регулювання, до яких переважно вдаються уражені борговою кризою розвинені країни, втрачають ефективність;

- кардинальне подолання боргових проблем потребуватиме тривалішого періоду та вищої координованості дій на глобальному рівні;
- бюджетна консолідація не дає очікуваного ефекту без структурних реформ та адаптивної грошово-кредитної політики;
- помітно зросла стійкість країн, що розвиваються, до глобальних криз, що пояснюється зростанням якості економічної політики та порівняно меншою частотою внутрішніх та зовнішніх шоків у цих країнах;
- рецесія, зокрема в промислово розвинених країнах, супроводжується потужним зміщенням торговельних потоків в країни, що розвиваються. Зростання попиту на імпорт з боку країн, що розвиваються, є, фактично, найважливішим чинником, який утримує світову економіку та торгівлю від глибокого спаду;
- глобалізація як провідний тренд в розвитку глобальної економіки зумовлює ризики для країн, що розвиваються, стосовно зовнішніх шоків та припинення зростання [2].

Шоки є невід'ємною частиною економічної динаміки. Природа шоків, що призводять до економічних криз, абсолютно різноманітна. Це можуть бути природні та техногенні катастрофи, це можуть бути глобальні економічні зміни, політичні рішення, швидкі технологічні зміни та багато іншого. Поняття шоку не є для економічних досліджень принципово новим. У економічних дослідженнях шоки спочатку розглядаються як імпульси бізнес циклів або як потрясіння, тобто як зміни фундаментальних макроекономічних змінних або взаємозв'язків, які здійснюють значний вплив на макроекономічні показники. Тобто, глобальні шоки характерні для макроекономічних систем.

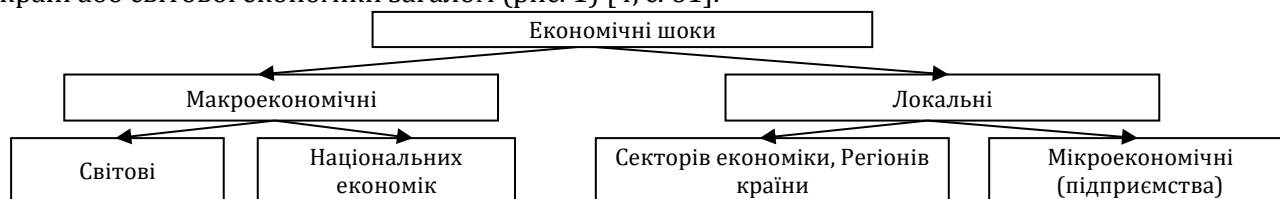
Сказане вище актуалізує проблему трансформації механізмів забезпечення безпеки у контексті формування захисної реакції на дію характерних для глобальної економіки «шоків», під якими розуміються надзвичайні подразники (фактори), що створюють умови для різкої зміни умов функціонування економічних систем і призводять до дестабілізації.

Варто зазначити, що незважаючи на відсутність у науковому середовищі консенсусу щодо поняття «шоку», виділяють такі його ознаки, як слабка прогнозованість, непередбаченість, раптовість та масштабність дії (через інтеграцію економічних систем та односпрямовану реакцію). Прикладом впливу «шоку» є фінансова криза 2008 р., що виникла в США і переросла у глобальну і вплинула на економічну ситуацію практично у всіх країнах.

«Шок» може мати неекономічну природу, що можна спостерігати на прикладі «шоку» пандемії COVID-19, який викликав внаслідок карантинних обмежень порушення логістичних ланцюжків у всьому світі, різке зниження ділової активності, панічні очікування інвесторів щодо зниження прибутковості корпорацій, падіння індексів фондових ринків тощо. Теперішній 2022 р. характеризується все більш вираженою дією енергетичного та продовольчого «шоків», що проявляється в динаміці вартості деривативів [3].

Загально визнаними факторами впливу на формування шоку в економіці вважаються вплив попиту чи вплив пропозиції, які у свою чергу можуть бути класифіковані за їх походженням у межах або впливу на конкретний сектор економіки. Оскільки ринки та галузі в економіці взаємопов'язані, зміни попиту та пропозиції у будь-якому секторі економіки можуть мати далекосяжні макроекономічні наслідки.

Таким чином, «економічний шок» можна визначити як реальну стрибкову зміну в умовах господарювання, що призводить до дестабілізації розвитку економічного об'єкта. У залежності від масштабності наслідків дії економічних шоків їх можна розподілити на локальні, коли порушується розвиток первинного підприємства, ринку, сектора економіки або регіону, та макроекономічні, наслідком яких є дестабілізація розвитку окремих країн, певної сукупності країн або світової економіки загалом (рис. 1) [4, с. 61].



**Рис. 1. Види економічних шоків за масштабом наслідків [4, с. 61]**

Відповідно до класифікації макроекономічних шоків, за місцем виникнення імпульсів шоки поділяють на внутрішні та зовнішні. Зокрема, зовнішні шоки викликані дією імпульсів, що

мають місце поза межами території тієї чи іншої країни. До них відносять наступні шоки: шок зовнішнього попиту, ціновий шок на ресурси на світовому ринку, шок умов торгівлі, шок світових процентних ставок, шок потоків світового капіталу тощо. Ці шоки впливають на рахунок поточних операцій та капітальний рахунок платіжного балансу. Зокрема, негативні зовнішні шоки призводять до зменшення сальдо поточного рахунку, що пов'язано із падінням експортних валютних надходжень, зростанням імпорتنих платежів та факторних платежів нерезидентам. В свою чергу капітальний рахунок скорочуватиметься у зв'язку з відпливом капіталу за межі країни. В кінцевому підсумку зазначені процеси призведуть до погіршення сальдо платіжного балансу та можуть сприяти виникненню дестабілізаційних процесів в економіці в цілому [5].

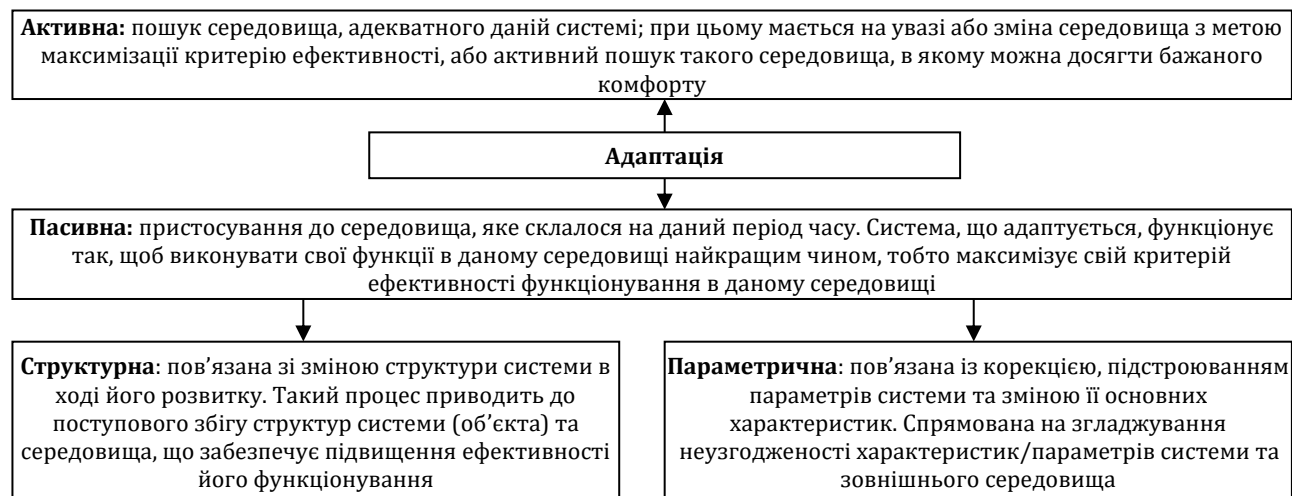
Загалом шоки як джерело кон'юнктурних змін складно віднести тільки до сфери попиту чи пропозиції. Значна кількість шоків впливає і на попит, і на пропозицію на різних ринках, тому шоки можуть мати складну структуру впливу на економіку, бути пов'язані між собою, різним чином впливати на загальноекономічну динаміку, а також мати різні за характером і масштабами дії наслідки.

Сукупність шоків, яка охопила світову економіку внаслідок пандемії Covid-19, заходів боротьби з нею та вторгнення Росії в Україну, призвели до небаченого щонайменше кілька десятиліть пришвидшення інфляції. У відповідь більшість центральних банків прискорили посилення монетарної політики як шляхом підвищення ставок, так і згортання програм QE. У вересні 2022 року порівняно з вереснем 2021 року очікувана ринком ставка (на основі дворічних свопів) у наступні два роки в Єврозоні зростає більше, ніж на 3 в.п., у США – на 4 в.п. Як наслідок, реальні дохідності державних облігацій зросли до рівнів, які востаннє спостерігалися майже десятиліття тому [6].

Тому формування адаптивної до зовнішніх і внутрішніх збурень національної економіки є головним завданням на довгострокову перспективу. Для мінімізації негативних шоківих впливів економіка будь-якої країни має створити певні адаптаційні механізми як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях.

Адаптивність економіки – це здатність пристосовуватися до змін внутрішніх та зовнішніх умов незалежно від того, відбулися ці зміни несподівано, поступово чи були прогнозованими тенденціями. Пристосування також протікає як цілеспрямована зміна власних характеристик під зміни середовища, тобто цей процес – це активна трансформація об'єкта, результатом якої може стати конструктивна інтеграція у зовнішнє оточення. Фактором адаптації виступає ринковий розподіл та державний перерозподіл економічних чинників. Швидкість пристосування залежить від якості, нормативного порядку та підприємництва.

Дослідники виділяють такі види адаптації (рис. 2). Як видно з рис. 2, усе різноманіття процесів адаптації різних об'єктів (систем) до негативних та/або позитивних змін зовнішнього та внутрішнього середовища можна розділити на два типи: пасивна й активна адаптація.



**Рис. 2. Види адаптації [7]**

Пасивна адаптація передбачає не кардинальні зміни об'єкта, що пристосовується до змін, а лише зміну в його функціях. Активна адаптація, яка поділяється на структурну та

---

параметричну, передбачає більш інтенсивний процес змін об'єкта під впливом факторів середовища, що відображається у зміні або структурі об'єкта, або його параметрів. Таким чином, процеси адаптації є складними та достатньо тривалими [7].

Адаптація економіки – багатогранний процес. Одною з граней є пристосування підприємців до змін умов середовища, наприклад, фінансові кризи, погіршення кон'юнктури ринків та ін. Зміни провокують різноманітні ризики для підприємницької діяльності. Отже, іншою гранню адаптивності служить подолання суб'єктами різноманітних ризиків.

На національному рівні відносно окремих ринків, які традиційно історично потерпали від шоків, було винайдено прості засоби підвищення їх адаптивності. Перш за все це стосується валютних ринків і підтримки валютної стабільності за допомогою валютних інтервенцій центральних банків і створення для цього золотовалютних резервів. Аналогічно на ринках енергоресурсів створюються запаси «чорного золота» – нафти та інших енергоресурсів; на ринку зерна та деяких інших стратегічних ресурсів – відповідні запаси. Однак навіть у найбагатших країнах неможливо і недоцільно створювати запаси всього переліку ресурсів, ринок яких може гіпотетично потрапити під загрози чи ризики. На національному рівні є уніфікований ресурс, що може обмінюватися на будь-який продукт, а саме – ресурси стабілізаційних та інших резервних бюджетних фондів.

На регіональному рівні розглядається адаптивність структури міст. При цьому під адаптивністю економічної структури міста розуміється її здатність пристосовуватися до поточних змін навколишнього середовища, перебудовувати свої елементи і взаємозв'язки між ними відповідно до трансформації зовнішнього середовища і внутрішніх перетворень. При цьому виділяються такі основні параметри економічної структури міста, як відкритість, прогресивність, наявність агломераційного ефекту, кон'юнктурність, диверсифікованість, зв'язаність [4, с. 214].

Економічна система, яка має динамічний характер розвитку, відчуває у той чи інший момент ряд критичних змін, спровокованих як внутрішніми, економічно обумовленими, так й зовнішніми, що мають неекономічну етимологію, чинниками. У цьому відношенні економічна система розцінюється з точки зору можливості протистояти різним негативним факторам, погашати дисбаланси, що виникають, шляхом створення інструментів протидії, що мають значний потенціал для подальшої адаптації та зростання.

Стійкість прогнозованого відновлення економіки різниться між країнами в залежності від глибини кризи в сфері охорони здоров'я, ступеня порушень внутрішньої економічної активності, схильності впливу транскордонних вторинних ефектів і, що важливо, ефективності заходів підтримки в обмеженні довготривалого збитку. Згідно з прогнозами, після 2022 року зростання світової економіки сповільниться до 3,3% в середньостроковій перспективі. Значні економічні збитки у сфері міжнародної торгівлі, збільшення рівня безробіття, банкрутство компаній та інші руйнівні наслідки, які завдала нова економічна криза як країнам з розвинутою економікою, так і країнам з перехідною економікою та країнам, що розвиваються, будуть чинити негативний вплив на перспективи зростання світової економіки в середньостроковому періоді. Міжнародний валютний фонд прогнозує, що рівні ВВП більшості країн світу залишаться істотно нижчими ніж ті, що були до виникнення пандемії COVID-19, до кінця 2024 року [8].

Перспективи забезпечення стійкості національної економіки певною мірою визначаються загальними тенденціями розвитку світової економіки. Стійкість національної економіки є її комплексною властивістю, яка узагальнено відповідає за здатність економічної системи країни зберігати свої життєво важливі параметри та функції на усіх етапах циклічного розвитку під дією як внутрішніх, так і зовнішніх впливів. Стійкість економічної системи означає здатності цієї системи забезпечувати ефективний розподіл і перерозподіл ресурсів та активів, який сприяє довгостроковому економічному зростанню та розвитку, а також суспільному добробуту, незважаючи на шоківі впливи. Якщо економічна система країни стійка, то потенційно вона здатна розвиватися, а наявні механізми саморегулювання (стабілізації і рівноваги) здатні забезпечити умови комплексного розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем в умовах глобалізації [9].

Напад Росії на Україну 24 лютого 2022 року перешкодив світові відновитися після ковідної кризи та повернутися до минулих темпів зростання добробуту. У своїх прогнозах на 2022 рік Світовий банк та Організація економічного співробітництва і розвитку переглянули

---

попередньо визначені оптимістичні перспективи розвитку світової економіки та зазначили, що про швидке економічне відновлення можна забути, а ризики повернення в чергову кризу є як ніколи високими. Для підтримки глобальної економічної стійкості країнам необхідно дотримуватись таких принципів забезпечення стійкості своїх економік:

- сприяння зростанню продуктивності праці та ефективному перерозподілу робочої сили;
- зміцнення політичної і соціальної стабільності в суспільстві;
- забезпечення енергетичної незалежності;
- забезпечення рівномірного та збалансованого розвитку територій;
- запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- забезпечення своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації кіберзагроз;
- зменшення рівня корупції та підвищення якості державних установ;
- забезпечення розвитку логістичної інфраструктури на мікро-, мезо-, і макрорівнях національної економіки;
- забезпечення ефективної системи корпоративного управління;
- забезпечення конкурентоспроможності ланцюгів поставок [10].

### **Висновки та перспективи подальших розвідок**

Сталий розвиток та економічне зростання неможливі без спроможності економічних систем та суб'єктів реагувати на ризики та невизначеність. Сучасна модель економіки має бути здатною одночасно вирішувати чотири завдання: підвищувати адаптивність економіки, забезпечувати достатній рівень чистого національного доходу, створювати високу зайнятість та підтримувати низький рівень економічної нерівності. Економіка як система має пристосовуватися до зовнішнього середовища, щоб функціонувати та розвиватися. Адаптація вимагає від неї внутрішньої єдності, тобто функціональності суб'єктів економіки, можливості підприємництва відтворювати себе та економічні інститути. При цьому зовнішнім середовищем для економіки є не лише глобальна економіка з усіма її інститутами та ринками, а й підсистеми суспільства: культура, соціальне середовище та політична підсистема. Формування теорії шоків намітило певний прогрес у розумінні природи економічних шоків у контексті циклічного розвитку та адаптації національних та глобальної економіки. В цілому глобальні шоки мають різні джерела їх походження, тому можна виділити за типом джерела походження окремо глобальні шоки економічного походження та глобальні шоки неекономічного походження. Пом'якшення негативного впливу шоків на розвиток національних економік в умовах глобалізаційних процесів потребує застосування ефективної державної політики, спрямованої на забезпечення стійкості економіки, напями якої повинні виходити з аналізу шоківих впливів на макроекономічні показники соціально-економічного розвитку.

### **Список літератури**

1. Бестужева С. В. Глобалізація світової економіки: особливості прояву та перспективи поглиблення. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції*, (Харків, 26 травня 2017 р.). Харків, ХНАДУ, 2017. С. 8-9.
2. Степанюк Н. А. Глобальна фінансова нестабільність: реалії та перспективи. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2697>
3. Полянський В. О. Моделі оцінки стійкості макроекономічних систем до екзогенних «шоків». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна»*. 2022. Випуск 102. С. 57-68.
4. Економіка України: шоківі впливи та шлях до стабільного розвитку / за ред. І.В. Крючкової. Київ: НАН України: Ін-т екон. та прогноз., 2010. 480 с.
5. Баженова О. В., Чорнодід І. С. Зовнішні шоки: концептуальні засади та особливості впливу на економіку України. URL: [http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13116/Zovnishni\\_shoky\\_kontseptualni\\_zasady\\_ta\\_osoblyvosti\\_vplyvu\\_na\\_ekonomiku\\_Ukrainy.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13116/Zovnishni_shoky_kontseptualni_zasady_ta_osoblyvosti_vplyvu_na_ekonomiku_Ukrainy.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
6. Інфляційний звіт. Жовтень 2022 року. URL: [https://bank.gov.ua/admin\\_uploads/article/IR\\_2022-Q4.pdf?v=4](https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2022-Q4.pdf?v=4)
7. Адаптаційний потенціал забезпечення стійкого функціонування реального сектора економіки України в умовах глобальної нестабільності: монографія / за ред. М. О. Кизима. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2021. 176 с.
8. Ярушин Є.В., Скрипник Н.Є. Оцінка адаптивності світової економіки до глобальних викликів сучасності. *Інфраструктура ринку*. 2021. Випуск 56. С. 26-31.
9. Бойко А. В. Теорія стійкості в економіці: понятійний апарат. 2016. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/78514277.pdf>

10. Шкуропадська Д. Б. Глобальна економічна стійкість в умовах шокових впливів. URL: <https://archive.interconf.center/files/journals/3/issues/15/public/15-20-PB.pdf#page=17>
11. Лагодієнко В. В., Радченко О. П., Детермінанти забезпечення конкурентоспроможності національної системи охорони здоров'я в умовах глобальних викликів. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2020. № 4. С. 87-91.
12. Стоянова-Коваль С.С., Слущкий Є.В. Степаненко С.В. Сучасний стан та тенденції розвитку циркулярної економіки України у контексті світових трендів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 17. С. 43-48.
13. Yatsenko, O., Nitsenko, V., Mardani, A., & Tananaiko, T. The impact of global risks on the world trade and economic environment. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2018. № 4(27). P. 435-444.
14. Nitsenko, V., Chukurna, O., Mardani, A., Streimikis, J., Gerasymchuk, N., Golubkova, I., & Levinska, T. Pricing in the Concept of Cognitive Marketing in the Context of Globalization: Theoretical, Methodological and Applied Aspects. *Montenegrin Journal of Economics*. 2019. №15(4). P. 131-147.
15. Корнева Н.О., Гуріна О.В., Прокопенко В.Ю. Фінансовий механізм управління економікою України в умовах глобалізації. Миколаїв: Іліон, 2019. 236 с.

## References

1. Bestuzheva, S. V. (2017). «Globalization of the world economy: peculiarities of manifestation and prospects for deepening». *Suchasni tendentsiyi rozvytku svitovoyi ekonomiky*. [Modern trends in the development of the world economy]. Materials of the IX International scientific and practical conference. (Kharkiv, May 26, 2017). Kharkiv, Kharkiv National Automobile and Road University, pp. 8-9.
2. Stepaniuk N. A. (2014). Hlobal'na finansova nestabil'nist': realiyi ta perspektyvy [Global financial instability: realities and prospects]. *Efektivna ekonomika*. [Effective economy]. (electronic journal). no. 1. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2697>
3. Polyanskyi, V. O. (2022). «Models for assessing the stability of macroeconomic systems to exogenous "shocks"». *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina seriya «Ekonomichna»*. Issue 102, pp. 57-68.
4. *Ekonomika Ukrainy: shokovi vplyvy ta shlyakh do stabil'noho rozvytku* [Economy of Ukraine: shock effects and the path to stable development]. (2010). In I.V. Kryuchkova. (ed). NAN Ukrainy; In-t ekon. ta prohnozuv. Kiev. Ukraine.
5. Bazhenova, O. V. and Chornodid, I. S. Zovnishni shoky: kontseptual'ni zasady ta osoblyvosti vplyvu na ekonomiku Ukrainy [External shocks: conceptual foundations and features of impact on the economy of Ukraine]. Available at: [http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13116/Zovnishni\\_shoky\\_kontseptualni\\_zasady\\_ta\\_osoblyvosti\\_vplyvu\\_na\\_ekonomiku\\_Ukrainy.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13116/Zovnishni_shoky_kontseptualni_zasady_ta_osoblyvosti_vplyvu_na_ekonomiku_Ukrainy.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
6. *Inflyatsiynnyy zvit* [Inflation report] October 2022. *Ofitsial'nyy sayt Natsional'noho banka Ukrainy* [The official website of the National Bank of Ukraine]. Available at: [https://bank.gov.ua/admin\\_uploads/article/IR\\_2022-Q4.pdf?v=4](https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2022-Q4.pdf?v=4) [in Ukrainian].
7. *Adaptatsiynnyy potentsial zabezpechennya stiykoho funktsionuvannya real'noho sektora ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobal'noyi nestabil'nosti* [Adaptation potential of ensuring sustainable functioning of the real sector of the economy of Ukraine in conditions of global instability]. (2021). In M. O. Kyzyma. (ed). FOP Liburkin L. M. Kharkiv. Ukraine.
8. Yarushin, E.V. and Skrypnyk, N.E. (2021). «Assessment of the adaptability of the world economy to the global challenges of today». *Infrastruktura rynku*. Issue 56, pp. 26-31.
9. Boyko, A. V. (2016). Teoriya stiykosti v ekonomitsi: ponyatiynnyy aparat [Theory of sustainability in the economy: conceptual apparatus]. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/78514277.pdf>
10. Shкуропадська, Д. Б. Hlobal'na ekonomichna stiykist' v umovakh shokovykh vplyviv [Global economic stability in conditions of shock effects]. Available at: <https://archive.interconf.center/files/journals/3/issues/15/public/15-20-PB.pdf#page=17>
11. Lahodiienko, V. V., Radchenko, O. P. (2020). «Determinants of ensuring the competitiveness of the national health care system in the face of global challenges». *Aktual'ni problemy innovatsijnoi ekonomiky*. № 4, pp. 87-91. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2020-4-15>
12. Stoianova-Koval', S.S., Sluts'kyj, Ye.V. Stepanenko, S.V. (2022). «The modern state and development trends of circular economy in Ukraine». *Investytsii: praktyka ta dosvid*. no. 17, pp. 43-48. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.17.43>
13. Yatsenko, O., Nitsenko, V., Mardani, A., & Tananaiko, T. (2018). The impact of global risks on the world trade and economic environment. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. № 4(27), pp. 435-444. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i27.154279>.
14. Nitsenko, V., Chukurna, O., Mardani, A., Streimikis, J., Gerasymchuk, N., Golubkova, I., & Levinska, T. (2019). Pricing in the Concept of Cognitive Marketing in the Context of Globalization: Theoretical, Methodological and Applied Aspects. *Montenegrin Journal of Economics*, 15(4), 131-147. <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2019.15-4.10>.
15. Kornieva, N.O., Hurina, O.V., Prokopenko, V.Yu. (2019). *Finansovyy mekhanizm upravlinnia ekonomikoju Ukrainy v umovakh hlobalizatsii*. [The financial mechanism of managing the economy of Ukraine in the conditions of globalization]. Іліон. Миколаїв. Ukraine.

**Стаття надійшла до редакції 21.10.2022 р.**